

Zsolt Péter

Csapó kettes

Az új médiatörvény második variánsa voltaképp nem különbözik az első verziótól, s ahol igen, ott sem igazán. Nem történt tehát előrelépés, de mihez képest is? – A még hatályban lévő és az új összehasonlításával kezdeném.

Az új médiatörvény elveszítette a régi filozófiáját, amely politikától való távolságot is akart, meg civil kontrollt is, meg demokratikus etikai visszacsatolást is. Az új egyiket sem akarja, a civileket teljesen kiszorítja az ellenőrzésből, a társadalomnak még etikai visszacsatolási intézményt sem biztosít – bár a Médiahatóság fél éves „nyilvános meghallgatása” lehet ilyen (90§), de ez közel sincs a pörgő jelenlegi Panaszbizottsághoz, a politikai direkt kontrollt pedig megfejelték még hatósági jogosítványokkal.

A politika távoltarthatóságában az új végkép nem bízik, a hatóságok tagjainak kiválasztásában ennek a kiábrándultságnak vagy cinizmusnak a jegyében hajt vére egyszerűsítéseket. (Nem mond például olyasmit, hogy felét a kormány, felét az ellenzék válassza bizonyos bürokratikus funkciókra, mert azt tapasztaltuk, hogy az ellenzék burkoltan lehet kormányhívó is – ld. MIÉP mint Fidesz ellenzék). Kérdés ugyanakkor, hogy a több médiahatóságnál is a tervben előforduló elem, mely szerint a parlament kétharmadosan választás során nevezi ki a tagokat, mennyivel ad biztonságosabb intézményfeltöltést, mint a korábbi? – Az új médiatörvény mint már ennyiből is és a továbbiakban is kitűnik majd, nem jobb a régi neuralgikus pontokon.

Ha a régi médiatörvény naiv demokratikus és jóhiszemű volt, akkor az új demokratikus szempontból cinikus, de még technikailag sem biztos, hogy jobb, mint a hatályban lévő. Az igaz, hogy egy teljesen új konstrukcióról van szó, de épp ezért nem kockáztat sokat az, aki azt állítja, hogy működése közben jönnek majd elő az igazi hibák. Nem volt okos tehát ebbe a fába beleverni a fejszét, mikor a meglévón sokkal jobban tudja mindenki, hogy mit kellene kijavítani, és mivel kéne kiegészíteni.

Jogtechnikai értelemben mintha arra törekedne az új, hogy a feladatokat minél több speciális hivatalra bízta. Ettől persze azt remélheti, hogy a feladatok ellátása professzionálisabb lesz – bár nem tudni miért, ha egyszer a politika választja mindenhová a tagokat és nem a szakmaiság. Megvan a kockázata annak is, hogy a sok intézmény egymásba gabalyodik, és a hatáskörök közt rivalizáció alakul majd ki. Az is valószínűsíthető, hogy a hatályban lévónél is drágább, több hivatalt foglalkoztató és bürokratikusabb az új tervezet.

Végül is mi az, amit egy médiatörvénynek alap szinten biztosítani kell? A kereskedelmi médiumok ellenőrzését és szabályozását, ne zavarják egymást, tartalmuk esetleg milyen legyen, valamint a közszolgálati média területén ugyanezt, plusz még a közszolgálatinál szükség van egy kvázi tulajdonosi testületre is.

Működtető és ellenőrző szervre van szükség, s a jelenlegi médiatörvényben az ellenőrző az ORTT, a működtető pedig a kereskedelmiénél a tulajdonosok, a közszolgálatinál pedig a kuratóriumok. Ez viszonylag egyszerű képlet az új médiatörvénytervezethez képest – bár annakidején már ezt is túl drágának és túl bonyolultnak tartottuk. Az új tervezetben Nemzeti Médiahatóság (Tanács), Nemzeti Hírközlési Hivatal (NHH), Eseti Bizottság, Közszolgálati Tanács (KÖT), Tulajdonosi Vagyonkezelő Testület (TVT), közszolgálati médiaszolgáltató felügyelő-bizottság és még más alszervek is találhatóak. A laikusnak ennyi bőven elég, hogy „bedobja a törülközőt”, de a törvénytervezettel sokat foglalkozóban is felmerülhet, hogy

1. az ellenőrző és működtető funkciók nem válnak el tisztán (ld. A KÖT-öt is mint ellenőrzőt 70§1.) Ez persze nem feltétlenül baj, csak szokatlan.
2. a hivatalok esetleg a profibb profil helyett a pozícióharcba kényszerülnek. (Az új tervezet veszélyeztetettsége e tekintetben jelentős.)

Vizsgáljuk meg a közszolgálati szektor egyik minden országban felmerülő problémáját, a „ki a tulajdonos?” kérdést. Nem mint ha nem lehetne jó modelleket találni (skandináv országok), de tény, hogy ez egy igen nehéz feladvány. Az új médiatörvény létrehoz egy Közszolgálati Tanácsot, ami irányítja és ellenőrzi is a közszolgálatot, miközben létrehozza a TVT-t is, amely a médiaelnökök – bocsánat igazgatók – munkáltatói jogát gyakorolja. Nem világos miért nem teheti ezt a KÖT, illetve, hogy mi lesz a KÖT és a TVT közti kapcsolat, mert valami biztos lesz, és pusztán az, hogy a törvény azt mondja, ennek a kapcsolatnak jónak kell lennie, a szerveknek együtt kell működni, még nem garancia. Mindkettő tagságát a parlament kétharmados többséggel tudja (!?) feltölteni. Bizonyára van elképzelés emögött, csak kérdés, hogy a valóságban működik-e majd, és a modellt végig kell gondolni aszerint is, ha nem töltődik fel valamelyik intézmény, akkor mi van. (Egyszer láttuk már a csonka kuratóriumok idején, hogy nincs probléma, az AB azt mondta, hogy a csonka is jobb, mint a semmi, itt meg pláne nincs, hisz redundáns intézmények gyártódtak.)

Van még egy igen nehéz dolog a közszolgálati média esetében, és ez a bevétel. Lehet helyeselni, hogy a reklámok kikerülnek innen, és csak politikai hirdetések kerülhetnek be, valamint a sport, a kultúra és a filmek esetén adható szponzori pénz. Az előfizetési díj visszahozatalát nem merik – Angliában pedig jól működik -, a kormányfinanszírozást pedig nem szabad. (Ezt Medgyessy vezetett be, de már akkor is az Eu-s pályázatokból való kizárásunkat eredményezte.)

Az új médiatörvény valami egy főre visszavetített támogatásról beszél, s ha szellemében ez jó is, igen kidolgozatlanul látszik. (Én az előző év nemzeti jövedelmének x százalékát javasolnám, az mindig a gazdaság állapotához harmonikusan illeszkedne, s mehetne le is fel is, s ebben az esetben a gazdasági racionalitás logikájának is megfelelné, meg igazságos is volna, ráadásul egy konkrét szám is. Itt nem találunk konkrét számot.) A törvényalkotó ugyanakkor arra is gondolt, hogy létre lehet hozni akár új közszolgálati egységeket is, és ez a nyitottság szerencsés.

Ami az új médiatörvény tervezetben jó, hogy világosabban látja milyen kategóriák vannak a nyilvánosságban, s ezeket nevével nevezi, s hogy tisztában van a digitalizáció technológiai vívmányaival. Közösségi, közszolgálati és kereskedelmi, kategóriákat használ, valamint van meghatározó véleménybefolyásoló, és ezt a szintet el nem érő pl. kis nézettségű kategória is.

(Ez okos kiegészítés, a hatályos ugyanis életidegen, hiszen a kicsikkel és a nagyokkal szemben ugyanolyan kiegyensúlyozottsági követelményeket fogalmaz meg, melyet a kicsik egy része soha nem is tartott be.) De ezeken kívül beszél jelentős piaci erővel rendelkezőről is (81§) Ezek szerint lesz pl. jelentős piaci erejű de kis véleménybefolyású variáció is? – Nos, mégsem kizárt, hogy ezen kategóriák mentén jobban lehet majd a szabályozást elvégezni, de ezek a hatályos médiatörvénybe is beépíthetők volnának.

Úgy tűnik komoly fejlődés figyelhető meg a reklámszabályozás területén, hol mennyi és milyen fajta (ld. pl. a termékelhelyezés témáját, amiben most a szabályozásunk ki fogja kényszeríteni a nyugati színvonalat is). Odafigyel az archiválásra, a fiatalok védelmére (bár nem a svéd gyerek-reklámtilalom szintjén), monopolelles gazdasági korlátozásokat is használ (vitatható persze, hogy eleget-e). Mondhatni jól megy végig a témakörökön, és ízlés dolga, hogy ki mit mond a szabályozásra mindaddig, míg el nem érkezünk a már bevezetőben is említett hatóságok tagokkal való feltöltéséhez. Ezek kétharmadosak, a megválasztott jelöltek pedig majdan a parlamenti erőviszonyoknak megfelelő szavazati értékkel fognak rendelkezni. Ha a most hatályban lévő médiatörvényt túlpolitizálnak érezte az ország – melyben azért van puffer, és nem az aktuális politikai erőviszonyok jelennek meg -, vajon miként fog ehhez viszonyulni? Egy jó törvénytervezet illeszkedne a társadalmi tapasztalatokhoz és elvárásokhoz, különösképp, ha ezek az elvárások amúgy demokratikusak. A politikától való elválasztás filozófiájának feladására van egy másik kiemelésem is:

Például szakmai körökben már teljesen nyilvánvaló volt, hogy az ORTT tagok újraválasztási lehetősége a tagok politikai kiszolgáltatottságát eredményezi, tehát egyszeri választás a rendszer érdeke. Feltéve persze, ha szempont az, hogy az intézmények feladata a jó értelemben vett szakmai bürokratikus tevékenység, vezetői pedig közjogi méltóságok. A Közszolgálati Tanácsba a tervezet szerint 6 évre választható a tag, és egyszer újraválasztható. (Vagyis a törvény előkészítői itt is olyan szabályozást javasolnak, mintha nem is ebben az országban élnének, és fogalmuk se lenne a szakmai konszenzusokról, az újraválaszthatóság problémájáról. – vagy lehet, hogy mi nem élünk ebben az országban, és ők igen.)

Van olyan stiláris nyelvi logikát zavaró szerencsétlenség, hogy a meghatározó véleménybefolyásoló médiumok közé nem tartozik a közszolgálati szektor (30§ 5.), pedig ugye mi mást várnánk, mint azt, hogy a közszolgálat meghatározó legyen és véleménybefolyásoló. Csak nehogy önmagát befolyásoló jóslattá váljon az, hogy a közszolgálati nem lesz meghatározó és véleménybefolyásoló. Persze ez azért alakulhatott így, mert a közszolgálati egy plusz szabályozást kap, ám akkor is kíváncsi vagyok ezt is így hagyják-e.

Végezetül a két új törvénytervezet közötti különbségről. Az első törvénytervezetnél a Nemzeti Médiahatóság lefoglalási és rendőri lehetősége miatt robbant ki a botrány. Ám az első 98§ most az új 104§-a lett, de változtatás nélkül. Az üzleti titok nem titkolható, ha a Médiahatóság tudni akarja. A volt „Tényállás” fejezet 99 §-a most a 105§ lett, itt végre látható kis finomítás. Korábban a Médiahatóság minden adathordozót meg kellett, hogy kapjon, ha azt kérte, ezúttal: a Médiahatóság az „eljárás tárgyát képező jogsértéssel össze nem függő személyes adatok megvizsgálására csak addig a mértékig jogosult, ameddig meggyőződik arról, hogy az adat nem függ össze az eljárás tárgyát képező jogsértéssel.” És ha nem győződik meg erről, akkor továbbra is belenézhet? Valójában nem meggyőző a változtatás. Most is elmondható, hogy nem

teremthető olyan helyzet, amelyben az újságíróknak egy olyan intézmény elől kell majd esetleg rejtegetni a forrását, mely intézményt politikai befolyás hatja át. Hogy fogja akkor a média ellenőrizni a politikai hatalmat, ha a politika disznóságait kiszivárogtató nyilvánossági védelmében az újságíró nem vállalhat garanciát?

Korábban az első variáció után kifogásoltam a közszolgálati külső gyártáslehetőség erős akadályoztatását <http://nol.hu/velemenylap-20081127-20081127-1>. A második tervezetben ugyanez változatlanul megtalálható. Természetesen ez részletkérdés, és attól még, hogy nyugaton másképp van, még lehet, hogy nekem nincs igazam, bár a hazai helyzet is arról szól, hogy a közszolgálati apparátusban egyre kevesebb alkotó lesz státusban, és a nemzeti érdek a tehetségek kiemelés, ami egyre több külső megrendeléssel valósítható csak meg.

A rövid észrevételezési határidők, és a változtatás nélküli, - ám a „neuralgikus pontot kijavítottuk” altató és ünnepek idejére időzített médiaüzenetek azt a gyanút ébresztik, hogy egyáltalán nem is kíváncsiak az észrevételekre. Csak nehogy rosszabb jogszabály szülessen egy egész társadalmi alrendszer vonatkozásában, mint az amúgy már idejétmúltak és rossznak kikiáltott korábbi.